

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ

ДОСВІД ЄВРОПИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріали
I Міжнародної наукової конференції
17–18 листопада 2023 р., м. Запоріжжя

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ДОСВІД ЄВРОПИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Видання здійснено в рамках проекту Європейського Союзу за програмою Еразмус+, напрям Жана Моне «Tailoring European Memory Politics for Peacemaking in Ukrainian Society» (620386-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE)

Підтримка Європейської Комісії у створенні цього видання не означає схвалення змісту, який відображає лише погляди авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ньому.

Publication prepared and funded under Erasmus+ Jean Monnet Actions «Tailoring European Memory Politics for Peacemaking in Ukrainian Society» (620386-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE)

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Матеріали
I Міжнародної наукової конференції
17–18 листопада 2023 р., м. Запоріжжя

Tailoring European Memory Politics
for Peacemaking in Ukrainian Society
620386-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЗМІСТ

Володимир Анісімов	
ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ІСТОРІЇ	
ЯК ЗАСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ	13
Volodymyr Anisimov	
SCHOOL HISTORY TEXTBOOK	
AS A MEANS OF IMPLEMENTING HISTORICAL POLICY	13
Ольга Бойко	
ПАМ'ЯТЬ ПРО СОЦІАЛІСТИЧНУ ДОБУ РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЯ:	
АНАЛІЗ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ З ІСТОРІЇ	16
Olha Boiko	
MEMORY OF THE SOCIALIST ERA OF THE REPUBLIC OF BULGARIA:	
ANALYSIS OF SCHOOL TEXTBOOKS ON HISTORY	16
Оксана Вар`ян	
ПАМ'ЯТКИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	
ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНСТРУЮВАННЯ ПАМ'ЯТІ:	
ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА	21
Oksana Varian	
WORLD WAR II CULTURAL HERITAGE MONUMENTS AS A TOOL	
FOR MEMORY CONSTRUCTION: PRACTICAL CASES OF POLAND	21
Ольга Волянюк	
ОПОВІДІ ПРО РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ:	
ДОСВІД ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ	26

Oleksandr Kukhtariev	
THE INFLUENCE OF SOVIET FILMS ABOUT THE SECOND WORLD WAR ON THE HISTORICAL MEMORY ON THE RESIDENTS OF ZAPORIZHZHIA.	72
Ольга Маклюк	
КУЛЬТУРНО-ЦІННІСНИЙ ВИМІР МЕМОРІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ (ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ/ПОВЕРНЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ)	77
Olha Makliuk	
CULTURAL AND VALUABLE DIMENSION OF THE MEMORIAL SPACE OF THE OCCUPIED TERRITORIES (TO THE QUESTION OF PRESERVATION/RETURN OF THE HISTORICAL HERITAGE)	77
Інга Мусіюк	
ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ АФРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ У МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ	95
Inha Musiiuk	
THE HISTORICAL MEMORY OF AFRICAN STATES IN MEDIA DISCOURSE	95
Валентина Ніколаєнко	
РОМАН Т. П'ЯНКОВОЇ «ВІК ЧЕРВОНИХ МУРАХ»: ТРАВМАТИЧНИЙ ЖІНОЧИЙ ДОСВІД 1932–1933 РОКІВ	100
Valentya Nikolaienko	
T. PIANKOVA'S NOVEL «THE AGE OF RED ANTS»: WOMEN'S TRAUMATIC EXPERIENCE OF 1932–1933	100
Ольга Ніколаєнко	
РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТРАВМИ В МІСЬКОМУ СИМВОЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ (КЕЙС ХАРКОВА).	105
Olga Nikolaienko	
REPRESENTATION OF TRAUMA IN THE URBAN SYMBOLIC SPACE (CASE KHARKIV)	105
Овсяницька Ганна	
ВІРШ «ТАКА ВІЙНА, БРАТИКУ...» С. ПОВАЛЯЄВОЇ: ПСИХОСЕМАНТИЧНІ ТА СЕМІОТИЧНІ ПАРАМЕТРИ МЕЖОВОЇ СВІДОМОСТІ.	110

Ovsyanytska Hanna	
S. POVALYAEVA'S POEM «THAT'S WAR, BRO»: BORDER PSYCHE PSYCHOSEMANTIC AND SEMIOTIC PARAMETERS	110
Панков Сергій	
«ЕВОЛЮЦІЯ ІСТОРИЧНИХ НАРАТИВІВ У МУЗЕЙНІЙ ВИСТАВКОВІЙ РОБОТІ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ ІМ. Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО) В 1991–2021 рр.»	116
Pankov Serhii	
«THE EVOLUTION OF HISTORICAL NARRATIVES IN MUSEUM EXHIBITION WORK (A CASE STUDY OF THE DMYTRO YAVORNYTSKY NATIONAL HISTORICAL MUSEUM OF DNIPROPETROVSK) FROM 1991 TO 2021»	116
Подкупко Тетяна	
ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ЛІКАРЯМ В КОНТЕКСТІ «ВІЙН ПАМ'ЯТІ»	120
Podkupko Tetyana	
TEACHING HISTORY SUBJECTS FOR MEDICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF «MEMORY WARS»	120
Катерина Попова	
ШКІЛЬНИЙ КУРС ІСТОРІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ: ДОСВІД УКРАЇНИ	125
Popova Kateryna	
SCHOOL COURSE OF HISTORY AS AN INSTRUMENT OF COLLECTIVE MEMORY: THE EXPERIENCE OF UKRAINE.	125
Радченко Яна	
СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ГЕНОЦИДУ РОМСЬКОГО ТА ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В ПРАВОВАХІСНОМУ ВИДАННІ «ЗМІНА»	128
Radchenko Yana	
SPECIFICS OF COVERAGE OF THE GENOCIDE OF THE ROMA AND JEWISH POPULATION OF UKRAINE IN THE HUMAN RIGHTS MEDIA «ZMINA»	128

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ЛІКАРЯМ В КОНТЕКСТІ «ВІЙН ПАМ'ЯТІ»

Подкупко Тетяна Леонідівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету, Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3947-9656>

TEACHING HISTORY SUBJECTS FOR MEDICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF «MEMORY WARS»

Podkupko Tetyana Leonidivna,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of
Social Sciences, Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3947-9656>

In the wars of memory that are currently raging all over Ukraine, including in the South, in particular, Odesa, attention should be paid to the patriotic education of students. It is extremely important to attract young people to Ukrainian culture and history precisely from Ukrainian-centric positions. During the teaching of the history and culture of Ukraine, students must understand the question of what is «truth». Memory wars in Odessa often arise due to conflicting interpretations of historical events and social values. Slogans about multiculturalism and multinationality are aimed at leveling the achievements of each specific nation and people in the development and formation of a modern city.

У війнах пам'яті які зараз точаться по всій Україні, в тому числі на Півдні, зокрема, й Одесі, потрібно приділяти увагу патріотичному вихованню здобувачів освіти. Надзвичайно

важливо залучити молодь до української культури та історії саме з україноцентричних позицій. Цикл історичних дисциплін в Одеському національному медичному університеті (далі ОНМедУ) включені до вибіркового предметів. Тому здобувачі які потрапляють на вивчення того чи іншого історичного курсу усвідомлюють вагу і цінність вивчення минулого. Під час викладання є можливість не нав'язливо допомогти зробити певні висновки, розібратись в питаннях чия ж «правда», і як сприймати себе, оточення в сучасності крізь минулі події та їх наслідки.

Війна пам'яті в Одесі часто виникає через суперечливі тлумачення історичних подій та суспільних цінностей. Гасла про мультикультурність та багатонаціональність спрямовані на нівелювання досягнень кожної конкретної нації та народу в розбудові й становленні сучасного міста.

Найзапекліша суперечка про дату заснування міста вийшла далеко за межі наукових конференцій, академічних аудиторій. Імперські міфи мають кілька складових для впливу на суспільство: перше – про «справжність Одеси з ХІХ століття», друге висміювання як попередніх назв міста, так і самого факту його існування до приходу Російської імперії.

Для здобувачів не професійних історичних спеціальностей тема датування швидше сприймається як родинні міфилегенди, а також нав'язливі стереотипи ЗМІ.

Оточення яке формує світогляд дитини зі школи й надалі часто імперське. Саме таке оточення вустами вчителів пропагують свою версію історії та культурних цінностей. Коли окремі твердження входять в конфлікти невідповідності історичній істині, починаються інтерпретації подій та фактів. Саме навчання дітей в імперському дусі формує свідомість майбутнього здобувача вищої освіти, а згодом фахівця. Важливо переконати молодих людей критично оцінювати інформацію, звертатись до різноманітних джерел, аналізувати, перевіряти, шукати підтвердження. Дивитись на події минулого важливо з точки зору України як держави, навіть в недержавні періоди.

Таким чином можна впливати на колективну пам'ять, яка нарешті буде україноцентричною.

Для вивчення дисциплін гуманітарного циклу, зокрема, історії України та української культури, Народної психології, історії медицини, історії Вітчизняної медицини тощо елементи гейміфікації стали невід'ємною складовою [2; С. 64–66].

За можливості зустрічей офлайн, в поза-аудиторний час, студентам пропонується пройти квест про визначні місця Одеси в «медичному» контексті. Для активностей обираються споруди, архітектурні ансамблі які відомі широкому загалу, зазвичай відвідувались багато разів. Проте найпривабливіші в історично-туристичному значенні місця часто приховують свою «українськість». Там жили чи працювали видатні медики-українці, або архітектори, чи будівничі були українцями.

Останні кілька років підвищений інтерес у студентства викликають українські традиційна промисли. Майстер-класи з писанкарства проводяться як оффлайн так й онлайн [1; С. 297–301]. Прослухавши коротку інформацію про смислові значення і навантаження як писанок, Чистого Четверга, здобувачі намагаються відтворити найзаповітніші побажання у великодніх писанках.

Особливості молодіжних українських народних традицій, зокрема вечорниць, вже традиційно вивчається студентами на історичних та культурологічних дисциплінах ОНМедУ. Щоразу розробляється сценарій, є і для віртуальних вечорниць. Але дуже популярними є очні інсталяції автентичних розваг української молоді в традиційній культурі під час зимового циклу свят. Із завершенням сільських господарських робіт на вулиці, наставав час хатньої роботи, активного спілкування молоді, знайомства і вибору майбутньої пари. В добу коли не було не тільки інтернету, а й навіть світла, довгі зимові вечори об'єднували за спільною працею, жартами, піснями, танцями частуваннями... Один із студентів заздалегідь готує «чарівний глечик» з аркушами на яких написані імена

«майбутніх наречених». Матеріальна культура – це вікове, інколи тисячолітнє надбання народу. Ментальність, традиції віддзеркалені в одязі, кухні, архітектурі, музиці, літературі, фольклорі тощо. Під час святкування вечорниць склалась традиція своєрідного фестивалю одягу та національної кухні [3; С. 610–612].

Традиційними стали святкування Дня вишиванки. Студенти знайомляться з історією власне української вишиванки, інколи розбираються у візерунках саме родинних сорочок та рушників. Переконаються щодо доцільності збереження українських традицій для нащадків. Розмірковують про збереження родинних зв'язків, обрядів та їх відтворення у сучасному світі. Розглянувши карту поширення вишиванок та їх кольорове різнобарв'я, студенти отримали відповіді щодо буденного та святкового одягу, про відмінність та спільність колористики в різних регіонах України, техніки вишивання і майстерність вишивальниць. Жваво й активно обговорюють питання про цінність української вишиванки не тільки для українського народу, а й для світової спільноти [3; С. 610–612].

У контексті війни пам'яті можна розглядати суперництво різних поглядів на патріотизм, українську історію та культуру. З одного боку є ідеологія імперська, з іншого радянська, і з третього – українська. При допомозі історичних прикладів, особливо акцентуючи на родинні традиції, варто розкривати цінність набутих знань та умінь наших пращурів. З використанням елементів гейміфікації в навчанні та організації різноманітних заходів можна поглибити розуміння студентами-медиками різноманітних аспектів історії та культури. Одним з головних завдань викладача є спрямування студентів на пошук об'єктивної правди, розуміння різноманітних точок зору. При цьому толерантно ставитись до різних інтерпретацій. Дуже важливо дотримуватися об'єктивності, незалежності та відкритості до різноманітних підходів до історії та культурних цінностей, щоб уникнути подальших конфліктів та розбіжностей як в окремій академічній групі,

так згодом і в суспільстві. Такий підхід сприятиме підтримці і розвитку національної свідомості та культурного спадку!

Література

1. Дистанційне викладання під час карантину «Історії України та української культури» в Одеському національному медичному університеті // Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка – Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. – 409 с. – С. 297–301. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf
2. Подкупко Т. Л. Використання елементів геймефікації у викладанні гуманітарних дисциплін в Одеському національному медичному університеті // Матеріали IV науково-методичного Всеукраїнського Круглого Столу «Інновації у гуманітаристиці», (7 червня 2019 р.) / Відп. за випуск професор Жарких В. Ю., доц. Рибка Н. М. – Одеса: ОНПУ, 2019. – с. 137. – С. 64–66.
3. Подкупко Т. Л. Інноваційні підхід та досвід розвитку творчих здібностей майбутніх лікарів під час викладання історичних дисциплін в умовах змішаного й дистанційного навчання // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6–7 липня 2022 р.) / за ред. Н. О. Пахальчук; О. П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. 675 с. (в рамках проекту програми Еразмус+ Модуль Jean Monnet 620252-EPP-1-2020-1-UA- EPPJMO-MODULE). С. 610–612.

ШКІЛЬНИЙ КУРС ІСТОРІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Катерина Попова,

Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9060-0330>

SCHOOL COURSE OF HISTORY AS AN INSTRUMENT OF COLLECTIVE MEMORY: THE EXPERIENCE OF UKRAINE

Popova Kateryna,

Rivne State University of the Humanities
<https://orcid.org/0000-0001-9060-0330>

Науковці вже давно досягли компромісу в питанні про те, що колективна пам'ять є продуктом штучним, створеним символічними елітами. Це твердження сповна пояснює те, що цей конструкт використовується із конкретною політичною метою.

Не вдаючись у подробиці питання, можна визначити суть цього явища таким твердженням: колективна пам'ять має консолідувати суспільство завдяки нуртуванню в ньому певних цінностей, оцінок історичних подій та діячів тощо.

Враховуючи таку реальність, власне – «кодування» громадян певним світоглядним маркером, зрозуміло, що найбільш оптимальні умови для реалізації цієї мети має школа. Передусім тому, що її «реципієнтами» є молодші школярі та підлітки, котрих не треба спонукати до зміни світоглядного, ціннісного «коду». А ще й тому, що школа як соціальний інститут сповна використовує ресурс держави, є, сказати б, її безпосереднім